

КАТЕГОРІЯ ЧИСЛА ІМЕННИКА УКРАЇНСЬКОЇ Й АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ ТА ЇЇ АКСІОЛОГІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

О. В. Ковтун, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології, докторант кафедри романо-германської філології
та зарубіжної літератури факультету іноземної та слов'янської філології
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(Вінниця, Україна)

e-mail: o.kovtun.work@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9139-8987>

Ідентифікатор Scopus-Author: 57218103019

У статті проаналізовано категорію числа іменника як один із чинників моделювання оцінних значень у сучасних українській та англійській мовах. Показано, що категорія числа не лише визначає граматичну структуру мовної системи, але й слугує важливим засобом формування аксіологічних орієнтирів, культурних смислів і ціннісних значень у мовленні. Вивчення особливостей функціонування числових форм в українській та англійській мовах дає змогу розкрити унікальність кожної мовної системи, зокрема в контексті її морфологічної будови. Синтетичний характер української мови забезпечує багатство засобів вираження оцінних значень через числові форми, водночас аналітична англійська мова демонструє специфічні лексико-граматичні інновації. Аналіз механізмів, що формують оцінні смисли, є актуальним для подальшого розуміння впливу граматичних категорій на аксіологічні процеси в мовленні.

Мета наукової студії – аналіз категорії числа іменника в українській та англійській мовах у фокусі вияву її аксіологічного потенціалу через установлення зв'язку між числовими формами та здатністю моделювати оцінні значення. Матеріал наукової розвідки – художні й публіцистичні тексти та сучасний інтернет-дискурс. У процесі дослідження актуалізовано описовий метод, методи аналізу й синтезу, індукції, дедукції, інтерпретативного й контекстуального аналізів, а також порівняльно-зіставний метод.

Продемонстровано, що категорія числа в українській мові має більш розвинену систему формотворення, що забезпечує ширший спектр вираження оцінних значень порівняно з англійською мовою. В українській мові механізми аксіологічної граматикизації включають конструювання форм множини для одиничних предметів (гіперболічна множина), використання узагальнювальної множини та використання числових форм у фразеологізмах для передавання негативного відтінку значення та іронії. В англійській мові спостережена специфічна тенденція до формування оцінних значень через перехід злічуваних іменників у *singularia tantum* і використання суфіксів множини *-s* із новими семантичними конотаціями, характерними для сленгу.

Показано, що категорія числа є універсальним засобом моделювання оцінних значень, що залежить від морфологічних особливостей кожної системи порівнюваних мов. Отримані результати співвідносні з дослідженнями українських і зарубіжних учених, які акцентують на ролі морфології у формуванні прагматичних смислів. Подальші розвідки можуть бути спрямовані на вивчення числових форм у функційних стилях, їх вплив на мовленнєві акти та аналіз інших граматичних категорій у контексті аксіологічного потенціалу. Підтверджено важливість комплексного підходу до аналізу категорії числа, що сприяє поглибленню знань про мовні механізми формування ціннісних смислів і їхню роль у комунікативних практиках.

Ключові слова: лінгвоаксіологія, граматика оцінки, морфологія, категорія оцінки, оцінне значення, іменник, категорія числа.

Актуальність. Морфологічні категорії іменних частин мови відіграють значну роль у формуванні аксіологічних значень і смислів, що своєрідно представлені в різних мовах, зокрема в українській та англійській. Вони визначають не лише граматичну структуру мови, але й слугують засобом формування ціннісних орієнтирів, культурних значень та смислів, що виявляються в мовленні. У різних мовах ці категорії набувають особливого значення, що відображає унікальність кожної мовної системи зокрема.

Іменник – це частина мови, що презентує здатність слів цього лексико-граматичного класу виражати найбільшу кількість оцінних значень. Іменники відіграють ключову роль у

формуванні аксіологічної картини світу, вербалізуючи оцінку за допомогою різних притаманних їм категорій.

Українська та англійська мови, хоч і належать до неоднакових мовних типів, відповідно синтетичного та аналітичного, мають і спільні риси, і, зрозуміло, суттєві відмінності між морфологічними категоріями іменників української та англійської мов, що презентують аксіологічний потенціал.

І в українській, і в англійській мовах **категорія числа** реалізована, головню, синтетично: через використання нульового та маркованого закінчень. В англійській мові однина виражена лише за допомогою нульового закінчення, а множина – додаванням закінчення *-s(-es)* [11, с. 27–28; 14, с. 92–95; 20, с. 211]. В українській мові граматична категорія числа сформована за допомогою системи закінчень, характерних для парадигми іменника (в українській мові, що загальновідомо, чотири відміни, водночас для англійської граматики ця ознака не характерна), що презентує і нульові, і матеріально виражені (буквені) закінчення. В англійській мові множина може утворюватися також залишками давніх парадигм або запозиченнями з інших мов, напр.: (1) за допомогою суплетивних форм із чергуванням звуків без актуалізації закінчень [англ. *man – men* (укр. *чоловік – чоловіки*), англ. *tooth – teeth* (укр. *зуб – зуби*) та ін.], що не трапляється в українській мові, хоч для творення числових форм в українській мові також залучають допоміжні формотвірні засоби (чергування, наголос, інколи суплетивні форми); (2) архаїчним суфіксом *-en* [англ. *ox – oxen* (укр. *бик – бики*), англ. *child – children* (укр. *дитина – діти*)], також притаманним архаїзмам [див. про це: 21; 14, с. 95]; (3) індивідуальними суфіксами однини та множини в запозичених іменниках [англ. *antenna – antennae* (укр. *антена – антени*), англ. *stratum – strata* (укр. *шар – шари*), англ. *nucleus – nuclei* (укр. *ядро – ядра*) тощо]; (4) у деяких іменників форма множини омонімічна формі однини (англ. *sheep* (укр. *вівця – вівці*), англ. *fish* (укр. *риба – риби*), англ. *deer* (укр. *олень – олені*) та ін.]. Такі способи творення форм множини в англійській мові, як відомо, непродуктивні: їх не можна розглядати як типологічну характеристику англійського іменника [див. про це: 11, с. 27–28; 14, с. 92–95; 16, с. 85].

Форми іменника зазнають трансформацій, зумовлених і внутрішніми закономірностями структури мови, і зовнішніми чинниками, пов'язаними з організацією мовлення. Дослідження категорій іменника в аспекті прагматики та лінгвоаксіології охоплює аналіз особливостей їх функціонування в контексті комунікативних цілей та відображення ціннісних орієнтирів, що окреслює взаємозв'язок між мовними засобами й когнітивно-прагматичними категоріями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Граматична специфіка іменника – у полі зору багатьох учених, які аналізували його морфологічні, семантичні та синтаксичні особливості. Назвімо класичні праці О. Потєбні [див.: 8], що заклали основи розуміння ролі іменника у формуванні думки та граматичної структури. Учений наголошував на зв'язку форми слова зі змістом, зокрема досліджуючи відмінки та категорію роду українського іменника та іменників інших слов'янських мов. В англійському мовознавстві до класичних граматичних праць уналежнюємо дослідження Г. Світа [див.: 23], який усебічно схарактеризував граматичні категорії англійського іменника, зокрема категорію числа, й акцентував на функційному семантико-прагматичному навантаженні іменника під час формування синтаксичних структур англійської мови.

У ХХ столітті вагомий внесок у розроблення теорії іменника зробив І. Матвіяс [див.: 6], ґрунтовно проаналізувавши своєрідність відмінювання українських іменників та їхню функційну роль. О. Єсперсен [див.: 17] проаналізував взаємозв'язок між формою і функцією слова, дослідив категорії числа, детермінованості та роду англійських іменників, розкривши їхню роль у відображенні логіко-семантичних зв'язків. І. Вихованець [див.: 1] докладно простудіював граматичні категорії іменника, зокрема рід, число, відмінок, та схарактеризував роль іменника у формуванні синтаксичних структур. Учений наголошував на взаємозв'язку між семантикою слова і його граматичною функцією, що стало основою для поглибленого аналізу морфології української мови.

Значущою для дослідження морфології англійської мови є праця Р. Квірка та його колег [див.: 22], у якій запропоновано системний аналіз граматичних категорій іменника. Акцент зроблено також на функційній ролі іменника в сучасній англійській мові, що стало основою

для вивчення й прагматичних особливостей субстантива. У сфері прагматики й семантики вагомий внесок належить Дж. Лакоффу [див: 18], який простежив загальний процес категоризації мовних фактів, зокрема зв'язок між семантикою і граматичною функцією іменників у парадигмі прагматичних учень. Важливими є сучасні дослідження в галузі когнітивної та функційної граматик, зокрема наукові розвідки М. Холлідея [див.: 15], виконані в межах системно-функційної лінгвістики: у них запропоновано багаторівневий аналіз англійського іменника як компонента інформаційної структури тексту.

«Теоретична морфологія української мови» І. Вихованця й К. Городенської [2] є фундаментальним дослідженням у галузі морфології української мови. Зазначені автори акцентують на категоріях, що визначають специфіку української морфології, зокрема на категоріях роду, числа, відмінка, аспектуальності. Особлива увага цих учених зосереджена на таких чинниках, як взаємозв'язок форми і змісту, еволюція граматичних категорій та ін. Дослідження продовжено з урахуванням принципів функційно-категорійної грамматики: у співавторстві із А. Загнітком та С. Соколовою [див.: 4] запропоновано всебічний опис частиномовних і нечастиномовних одиниць, а також подано характеристику типів і функцій морфологічних категорій, що зроблено на основі багатого фактичного матеріалу, зібраного з різних функційно-стильових різновидів української мови. Отже, учені заклали фундамент для розуміння динаміки «морфології іменника».

Дослідження О. Халіман [10] вважаємо значним внеском у вивчення іменника в аспекті прагматики та лінгвоаксіології, зокрема морфології оцінки. Важливим аспектом її роботи є аналіз того, як морфологічні особливості іменників формують або підсилюють їхню оцінну функцію. Авторка докладно розглядає засоби вираження позитивної і негативної оцінки за допомогою морфологічних модифікацій, що характерні для української мови. Водночас Г. Приходько [9] розглянула категорію оцінки як ключовий компонент сучасних лінгвістичних досліджень у проєкції на англійську мову, акцентуючи на зміні наукових підходів до аналізу мовних явищ. Вивчення оцінної функції англійського іменника презентовано в праці Г. Вежбицької [див.: 25], яка зацентувала на зв'язку між мовною формою і культурними цінностями, дослідила вираження оцінних значень, вербалізованих за допомогою іменних форм англійської мови через їхні семантичні та прагматичні характеристики.

Мета дослідження – показати особливості категорії числа іменника в українській та англійській мовах, проаналізувавши її аксіологічний потенціал через установаження зв'язку між граматичними формами числа та їхньою здатністю моделювати оцінні значення.

Матеріал і методи дослідження. Дослідницький матеріал – художні й публіцистичні тексти, а також сучасний інтернет-дискурс. У процес наукового вивчення інтегрована система методів. Це *описовий* метод як базовий, що забезпечує класифікацію матеріалу, *аналіз і синтез*, які використано для презентації авторських інтенцій щодо порушеної проблематики; метод *індукції* дає змогу сформулювати висновки на підставі принципів, покладених в основу запропонованих теоретичних підходів; метод *дедукції* спрямовано на вибір ключових теоретичних постулатів та їх осмислення в контексті комплексного огляду теорії. *Інтерпретативний* та *контекстуальний* аналізи як презентанти спеціальних лінгвістичних методів актуалізовані для формулювання авторських спостережень та узагальнень, що ґрунтовані на *порівняльно-зіставному аналізі* мовних і мовленнєвих фактів.

Результати дослідження та їх обговорення. Число іменника – морфологічна словозмінна категорія, презентована (1) корелятивними формами *однини* і *множини* (англ. *singular* – *plural*); (2) некорелятивними формами *singularia tantum* (*сингулятиви*) і *pluralia tantum* (*плюративи*), які модельовані синтетично – нульовим та морфологічно маркованим закінченнями, про що йшлося вище. У зістаставлюваних мовах ця категорія має ізоморфні та аломорфні риси. Число – єдина граматична категорія іменника, що майже завжди має морфологічне вираження у відповідних формах у сучасній англійській мові.

Корелятивні форми **однини** і **множини** притаманні назвам конкретних обчислюваних предметів (*count nouns*), що становлять ядро іменникової системи. Ці форми презентують опозицію значень *одиночність (однина)* – *розчленована (незбірна) множинність*. До іменників **singularia tantum**, як відомо, переважно уналежують: (1) абстрактні іменники; (2) збірні

іменники; (3) частину речовинних іменників; (4) деякі власні назви. До іменників **pluralia tantum** належні: (1) абстрактні іменники; (2) частина речовинних іменників; (3) збірні іменники; (4) деякі власні назви; (5) найменування окремих ігор та ін. [див. про це: 6, с. 162].

У фаховому мовленні від форм однини можна утворити форми множини. У розмовному мовленні спостережено переносне вживання форм числа [5, с. 162; 7, с. 109; 11, с. 27–28; 14, с. 92–95; 20, с. 211; 24].

Однак в обох мовах існують іменники, число яких не збігається, відповідно, (1) деякі іменники можуть мати значення множини в англійській мові та однини в українській, напр.: англ. *barracks* – укр. *казарма*, англ. *goods* – укр. *товар*, англ. *police* – укр. *поліція*, англ. *arms* – укр. *зброя* тощо; (2) деякі українські множинні іменники мають відповідники *singularia tantum* в англійській мові, напр.: англ. *furniture* – укр. *меблі*, англ. *cream* – укр. *вершки*, англ. *yeast* – укр. *дріжджі*, англ. *firewood* – укр. *дрова*, англ. *money* – укр. *гроші* та ін.; (3) злічувані іменники в одній мові можуть відповідати незлічуваним в іншій, напр., англ. *onion* – укр. *цибуля*, англ. *potato* – укр. *картопля* є злічуваними в англійській, але їхні українські відповідники входять до групи *singularia tantum*, а укр. *батьки* відповідає корелятивній парі англ. *parent* (укр. *тато* / *мама*) – *parents* (укр. *батьки*); (4) злічувані іменники в англійській відповідають *pluralia tantum* в українській, напр.: англ. *sledge* – укр. *сани*, англ. *election* – укр. *вибори*, англ. *rake* – укр. *граблі* та ін. Ще одним важливим виявом аломорфізму є лексикалізовані форми множини (мають граматичну форму множини, але належать до *singularia tantum*), що частіше трапляються в англійській мові, напр.: англ. *custom* – укр. *звичай*, але англ. *customs* – укр. *митниця*, *мито*, англ. *politics* – укр. *політика*, англ. *linguistics* – укр. *лінгвістика*, англ. *mathematics* – укр. *математика*, англ. *news* – укр. *новина* [3, с. 25–26; 11, с. 27–28; 14, с. 92–95; 20, с. 211; 24].

О. Халіман [10] дослідила й описала виражальні можливості категорії числа українського іменника для експлікації аксіологічних значень та механізм їх породження, виокремивши 4 моделі:

(1) **множину гіперболічну** – зображення одиничного об'єкта / суб'єкта через образ множинності для вираження негативної або позитивної (рідше) оцінки [10, с. 162–167], напр.: *10 років поспіль ми день за днем здобували новий досвід та знання, захищаючи інтереси клієнтів в прокуратурах / міліціях / поліціях та судах...* (<https://cutt.ly/deMIQQ2S>); *У людей вже в печінках сидять реформи, які розпочаті і не завершені* (<https://cutt.ly/HeMIQfoP>). Подібні форми простежуємо й в англійській мові, напр.: англ. *Heaven remain rigidly on its proper place on the other side of death and on this side flourished the injustices, the cruelties, the meannesses, that elsewhere people so cleverly hushed up* (J. Green) (укр. *Небеса незмінно залишалися на своєму належному місці – по той бік смерті, а по цей бік розквітали несправедливості, жорстокості і підлості, які в інших місцях люди так майстерно замовчували*); англ. *Negotiating 'Honesties' in the Research Process* (<https://doi.org/10.1177/030802260206500407>) (укр. *Переговори про «чесності» у дослідницькому процесі*); англ. *BREAKING: Edo deputy governor begs Obaseki for forgivenesses* (<https://cutt.ly/PeMIm1nb>) (укр. *ТЕРМІНОВО: Заступник губернатора штату Едо просить Обасекі прощення* / ужито у формі множини – О. К.); англ. *Musings on mornings and mournings* (<https://blogs.timesofisrael.com/musings-on-mornings-and-mournings/>) – укр. *Роздуми про ранки та жалоби*; *Oh! Wilfred has emotions, hates, pities, wants; at least sometimes; when he does his stuff is jolly good. Otherwise he just makes a song about nothing – like the rest* (J. Galsworthy) – укр. *О, Вілфред має емоції: ненависті, жалі, бажання; принаймні іноді; коли він це робить, його твори справді чудові. А решту часу він просто складає пісні ні про що – як і всі інші*. Наведені форми менш продуктивні в англійській мові, ніж в українській, а оцінні значення в них виявляються не так яскраво, оскільки такі форми часто сприймаються як відхилення від норми, а їх використання обмежене специфічними контекстами (наприклад, у художньому та публіцистичному стилях) [20; 24], однак останні дослідження категорії числа англійського іменника демонструють суттєві зміни граматичних форм абстрактних іменників, зокрема активний процес переходу деяких із них із сингулятивів до злічуваних субстантивів із корелятивними формами числа, і, навпаки, злічувані конкретні іменники з корелятивними

формами трансформуються в незлічувані збірні, абстрактні тощо [див. про це: 12, 13; 19], що призводить до граматичних змін й утворення відповідних конотацій;

(2) **узагальнювальну множинність** – форма множини співвідносна з реальною множинністю різних предметів, що об'єднані за ознакою, яку довільно обрав мовець (наприклад, назвою одного з них), для вираження відтінків зневажливого ставлення до предметів мовлення, думки за допомогою механізму узагальнення, генералізації, що стає основою для пейоративного відчуження [див. про це: 10, с. 168–170], напр.: – *Чому в Києві не ловлять ухилянтів?! [Починають ловити]. – А чому лише на вулицях? Ловіть по ресторанах та концертах!* (<https://cutt.ly/jeMImOpW>); *Але якщо я стараюся на всьому економити, щоб скоріше назбирати на свій дах над головою, то свекруха за наші гроші не лише комунальні оплачує, а ще й по театрах ходить* (<https://www.facebook.com/share/p/1AqWo5J18v/>); *Воювати не хоче, зате вештається по закордонах* (<https://www.facebook.com/share/p/1YMeozGUBA/>);

(3) **синтаксичні фразеологізми за участю множинних числових форм**, інваріантною частиною яких слугують форми множини, також є одним із засобів появи негативного оцінного значення [див. про це: 10, с. 170–174], напр.: *Деякий час Птолемей знаходився в полоні у Цезаря і Клеопатри, причому хлопчика вартували дуже строго, відкинувши всякі пристойності* (<https://surl.li/zmsdnw>); *Дорогою він [пес] витинав мені різні фортелі. Коли переходив трамвайну лінію, ліг на рейки і ані руш* (С. Масляк); *Комусь трегедія у Кривому Розі, а комусь танці-шманці? ...* (<https://surl.li/eezzgf>).

О. Халіман виокремила 11 моделей побудови таких конструкцій із використанням іменників різних лексико-граматичних розрядів у не властивих їм формах множини. До останніх належать, зокрема, й відантропонімні множинні утворення [10, с. 174–185], напр.: *Ti піди в дім божевільних: там одні наполеони* (<https://cutt.ly/aeMIs6Nk>). Власні назви англійської мови також мають здатність утворювати подібні форми множини [11, с. 27–28; 14, с. 92–95; 20, с. 211; 24] для моделювання оцінних значень, порівн.: англ. *And I've no doubt there are five Einsteins in the audience tonight* (укр. *Я не сумніваюся, що поміж сьогоднішньої публіки є н'ять Ейнштейнів*); англ. *Governments create and maintain Hitlers; if they remove one it is usually only to install another* (укр. *Уряди створюють і підтримують Гітлерів; якщо вони усувають одного, то зазвичай лише для того, щоб поставити іншого*). Уживання морфологічної форми множини в таких лексемах слугує маркером трансформації власної назви в загальну: водночас актуалізується узагальнювально-оцінювальне значення з відтінком зневаги та презирства, що увиразнює прагматичну важливість відповідної орфографічної норми;

(4) **однина експресивно-оцінна** – використання форми однини замість множини для моделювання негативних відтінків зневаги, презирства, погорди та под. [див.: 10, с. 195–185], напр.: *Кофман зупинив оркестр. У залі пролунав скупий «аплодисмент»* (<http://www.golos.com.ua/article/217904>); *Барбра Стрейзанд минулого року опублікувала та озвучила свій мемуар – 989 сторінок* (<https://cutt.ly/AeMIfS8S>). В англійській мові таких форм не виявлено.

Очевидно, вербалізація оцінних значень категорією числа в українській мові ґрунтована на конструюванні форм множини сингулятивів й однини плоративів та форм узагальнювальної множинності, що в англійській мові виражене обмеженіше: лише двома моделями із чотирьох. Однак у розмовному стилі (здебільшого в сленгові) сучасної англійської мови актуалізовано специфічний механізм утворення оцінних значень за допомогою модифікації числа іменника, що не притаманно українській мові. М. Вікенс [24] наголошує, що деякі злічувані іменники, які мають корелятивні форми числа, трансформуються в іменники *singularia tantum* із морфологічною формою множини, набуваючи абсолютно нового лексичного значення й моделюючи опозицію оцінних значень залежно від контексту. Дослідник виокремлює такі аксіологічно марковані лексеми: англ. *bananas, nuts, bugs, pits, shits*¹ із негативним, презирливим, іноді іронічним оцінним

¹ Примітка. Англ. *banana* – укр. банан; англ. *nut* – укр. горіх, тестикули; англ. *bug* – укр. жук, помилка; англ. *pit* – укр. яма; англ. *shit* – укр. лайно, сміття.

значенням ‘божевільний, придурок, ідіот, ненормальний, дивний, жахливий, нікчемний’ та англ. *aces, tops*² із позитивним оцінним значенням ‘надзвичайно захоплена чимось людиною; особа чи річ, яка є найкращою чи видатною’, напр.: англ. *His work is tops* (укр. *Його робота – найкраща*) [24, с. 222]. М. Вікенс відзначає, що тлумачні словники англійської мови кваліфікують такі лексеми як іменники та відсубстантивні прикметники, хоч вони утворені додаванням закінчення множини *-s* до основи іменників, що не є словотворчим афіксом в англійській мові, а слугує для конструювання парадигми граматичних форм. Учений наголошує, що розглядувані одиниці слід кваліфікувати як субстантиви, що виконують атрибутивну функцію: у цьому разі закінчення *-s* утратило значення множинності й набуло інтенсифікувальних або аугментативних значень [24, с. 222], тобто відбувається граматикалізація оцінки, порівн.: англ. *You’re going out in this weather? You must be bananas!* (Cambridge Dictionary)³ (укр. *Ти йдеш на вулицю в таку погоду? Та ти божевільний!*); англ. *You’re nuts if you think you can go mountain climbing in a snowstorm* (Cambridge Dictionary)⁴ (укр. *Ти – дурень, якщо думаєш, що можеш піти в гори під час сніжної бурі*); англ. *When you’re alone, Christmas is the pits* (Collins Dictionaries)⁵ (укр. *Коли ти самотній, Різдво – це справжній жах* /сленг. *відстій*!); англ. *I don’t know who you are, but you’re aces with me* (Urban Dictionary)⁶ (укр. *Я не знаю, хто ти, але ти класний*). Очевидно, новотвори з негативними оцінними значеннями превалюють, що не дивно, оскільки сленгові більшою мірою притаманні лексеми з негативними конотаціями.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Не викликає сумніву, що морфологічна категорія числа іменника може виражати оцінні значення в обох порівнюваних мовах, моделюючи негативні і позитивні (рідше) оцінні значення, однак граматична система української мови має більшу варіативність і продуктивність механізмів омовлення оцінки. Незважаючи на схожі риси й конструкції, обом мовам також притаманні власні вияви граматикалізації оцінки.

Категорія числа в українській мові, порівняно з англійською, має ширший арсенал засобів для вираження оцінного змісту завдяки розвиненій системі закінчень, багатству синтаксичних конструкцій і гнучкості граматичних трансформацій. Очевидним є те, що українська мова завдяки своїй морфологічній гнучкості здатна до ширшого діапазону реалізації аксіологічного потенціалу. Англійська мова зі своєю аналітичною природою використовує числові форми з фокусом на лексичні інновації та прагматичний контекст. Водночас і в українській, і в англійській мовах категорія числа залишається важливим засобом мовленнєвого відображення ціннісних орієнтирів та емоційних смислів.

Значущість дослідження полягає у визначенні категорії числа як універсального інструмента моделювання оцінних значень, що відкриває перспективу для студіювання аксіологічного потенціалу числових форм у функційних стилях, вивчення відповідних мовленнєвих актів із використанням числових форм для створення оцінних ефектів, а також порівняння інших граматичних категорій у контексті їх аксіологічності.

Список використаної літератури

1. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ : Наукова думка, 1988. 255 с.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови / за ред. І. Р. Вихованця. Київ : Універ. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
3. Гладуш Н. Ф., Павлюк Н. В. Contrastive Grammar : Theory and Practice. Київ : Київський ун-т ім. Б. Грінченка ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська акад.», 2019. 296 с.
4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. К. Г. Городенської. Київ : ВД Дмитра Бураго, 2017. 749 с.
5. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. У 4-х томах. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 4. 388 с.

² Примітка. Англ. *ace* – укр. *туз*; англ. *top* – укр. *вершина, топ*.

³ Cambridge Dictionary. Available at: <https://cutt.ly/eeXVEvH7>.

⁴ Cambridge Dictionary. Available at: <https://cutt.ly/zeXVTo4f>.

⁵ Collins Dictionaries. Available at: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/the-pits>.

⁶ Urban Dictionary. Available at:

<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=You%27re%20aces%20with%20me>

6. Матвіяс І. Г. Іменник. *Сучасна українська літературна мова. Морфологія* / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1969. С. 32–139.
7. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : [підручник]. 2-ге вид., доп. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 328 с.
8. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике. Харків : Типографія М. Ф. Зільберберга, 1874–1877. 650 с.
9. Приходько Г. І. Категорія оцінки в контексті зміни лінгвістичних парадигм : [монографія]. Запоріжжя : Кругозор, 2016. 200 с.
10. Халіман О. В. Граматика оцінки: морфологічні категорії української мови : [монографія] / передне слово, наук. ред. проф. Т. Космеди. Харків : Майдан, 2019. 458 с.
11. Collins Cobuild English Grammar. London : Harper Collins Publishers, 1990. 352 p.
12. Drożdż G. New insights into English count and mass nouns – the Cognitive Grammar perspective. *English Language and Linguistics*. 2020. 24 (4). P. 833–854.
13. Drożdż G. When Count Nouns Are No Longer Count and Body Parts No Longer Designate Body Parts: A View from Cognitive Grammar. Available at: <https://surl.li/xqdmea>.
14. Greenbaum S., Quirk R. A Student's Grammar of the English Language. London : Harlow : Longman, 1991. 490 p.
15. Halliday M. A. K. An Introduction to Functional Grammar. London : Edward Arnold, 1994. 384 p.
16. Huddleston R., Pullum K. G. A Student's Introduction to English Grammar. New York : Cambridge University Press, 2007. 312 p.
17. Jespersen O. The Philosophy of Grammar. London : George Allen & Unwin Ltd, 1924. 359 p.
18. Lakoff G. Women, fire, and dangerous things. What Categories Reveal about the Mind. Chicago – London : The University of Chicago Pres, 1987. 614 p.
19. Leech G., Hundt M., Mair Ch, Smith N. Change in Contemporary English: A Grammatical Study. New York : Cambridge University Press, 2009. 341 p.
20. Leech G., Svartvic J. A Communicative Grammar of English. London – New York : Longman, 1994. 304 p.
21. Plurals in '-en'. (1997). Available at: <https://www.worldwidewords.org/qa-plu1.html>.
22. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvic J. A Comprehensive Grammar of the English Language. London : Longman, 1985. 1779 p.
23. Sweet H. A New English Grammar. Oxford : Clarendon Press, 1891. 534 p.
24. Wickens M. A. Grammatical Number in English Nouns: An empirical and theoretical account. Amsterdam – Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1992. 340 p.
25. Wierzbicka A. Semantics: Primes and Universals. Oxford : Oxford University Press, 1996. 518 p.

References

1. Vykhovanets, I. R. (1988). Chastyny movy v semantyko-hramatychnomu aspekti [Parts of speech in the semantic-grammatical aspect]. Kyiv: Nauk. dumka, 255 (in Ukr.).
2. Vykhovanets, I. R. & Horodenska, K. H. (2004). Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy [Theoretical morphology of the Ukrainian language]. Kyiv: Univer. vyd-vo «Pulsary», 400 (in Ukr.).
3. Hladush, N. F. & Pavliuk, N. V. (2019). Contrastive Grammar : Theory and Practice. Kyiv : Kyivskiy un-t im. B. Hrinchenka ; Nats. un-t Kyievo-Mohylianska akademiia, 296 (in Eng.).
4. Horodenska, K. H. (Ed.) (2017). Hramatyka suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. Morfolohiia [Grammar of Modern Ukrainian Literary Language. Morphology]. Kyiv : VD Dmytra Buraho, 749 (in Ukr.).
5. Zagnitko, A. (2012). Slovnyk suchasnoi lnhvistyky: poniattia i terminy [Dictionary of modern linguistics: concepts and terms]: u 4-kh tomakh. Donetsk : DonNU, 4, 388 (in Ukr.).
6. Matviias I. H. (1969). Imennyk [Noun]. In: Bilodid, I. K. (Ed.) Suchasna ukrainska literaturna mova. Morfolohiia [Modern Ukrainian literary language. Morphology]. Kyiv : Nauk. dumka, 583 (in Ukr.).
7. Pliushch, M. Ya. (2010). Hramatyka ukrainskoi movy. Morfemika. Slovtvir. Morfolohiia [Grammar of the Ukrainian language. Morphemics. Word formation. Morphology]. Kyiv : Vydavnychi Dim «Slovo», 328 (in Ukr.).
8. Potebnia, A. A. (1874–1877). Iz zapisok po russkoi grammatike [From the notes on Russian grammar]. Kharkiv : Typohrafiia M. F. Zilberberha, 650 (in Ukr.).
9. Prykhodko, H. I. (2016). Katehoriia otsinky v konteksti zminy lnhvistychnykh paradyhm [The category of evaluation in the context of changing linguistic paradigms]. Zaporizhzhia : Kruhozor, 200 (in Ukr.).
10. Khaliman, O. V. (2019). Hramatyka otsinky: morfolohichni katehorii ukrainskoi movy [Grammar of evaluation: morphological categories of the Ukrainian language]. Kharkiv : Maidan, 458 (in Ukr.).
11. Collins Cobuild English Grammar. (1990). London : Harper Collins Publishers, 352 (in Eng.).
12. Drożdż, G. (2020). New insights into English count and mass nouns – the Cognitive Grammar perspective. In: *English Language and Linguistics*, 24 (4), 833–854 (in Eng.).
13. Drożdż, G. When Count Nouns Are No Longer Count and Body Parts No Longer Designate Body Parts: A View from Cognitive Grammar. Available at: <https://surl.li/xqdmea> (in Eng.).
14. Greenbaum, S., Quirk, R. (1991). A Student's Grammar of the English Language. London : Harlow : Longman, 490 (in Eng.).
15. Halliday, M. A. K. (1994). An Introduction to Functional Grammar. London : Edward Arnold, 384 (in Eng.).
16. Huddleston, R. & Pullum, K. G. (2007). A Student's Introduction to English Grammar. New York : Cambridge University Press, 312 (in Eng.).

17. Jespersen, O. (1924). *The Philosophy of Grammar*. London : George Allen & Unwin Ltd, 359 (in Eng.).
18. Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things. What Categories Reveal about the Mind*. Chicago ; London : The University of Chicago Pres, 614 (in Eng.).
19. Leech, G., Hundt, M., Mair, Ch. & Smith, N. (2009). *Change in Contemporary English: A Grammatical Study*. New York : Cambridge University Press, 341 (in Eng.).
20. Leech, G., Svartvik, J. (1994). *A Communicative Grammar of English*. London ; New York : Longman, 304 (in Eng.).
21. Plurals in '-en'. (1997). Available at: <https://www.worldwidewords.org/qa-plu1.html> (in Eng.).
22. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London : Longman, 1779 (in Eng.).
23. Sweet, H. (1891). *A New English Grammar*. Oxford : Clarendon Press, 534 (in Eng.).
24. Wickens, M. A. (1992). *Grammatical Number in English Nouns: An empirical and theoretical account*. Amsterdam ; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 340 (in Eng.).
25. Wierzbicka, A. (1996). *Semantics: Primes and Universals*. Oxford : Oxford University Press, 518 (in Eng.).

THE CATEGORY OF NOUN NUMBER IN UKRAINIAN AND ENGLISH AND ITS AXIOLOGICAL POTENTIAL

**Oksana Kovtun, Ph.D., Associate Professor at the Department of English Philology,
doctoral student of the Department of Romance Languages and World Literature,
Faculty of Foreign and Slavic Philology, Vasyl' Stus Donetsk National University,
(Vinnytsia, Ukraine)**

e-mail: o.kovtun.work@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9139-8987>

Scopus-Author identifier: 57218103019

Abstract. Introduction. *The article analyzes the category of number in nouns as one of the main factors in modeling evaluative meanings in modern Ukrainian and English languages. The category of number not only defines the grammatical structure of the language system but also serves as an important means of forming axiological orientations, cultural meanings, and value-based meanings in speech. Studying the functional features of number forms in Ukrainian and English languages allows us to reveal the uniqueness of each language system, particularly in the context of its morphological structure. The synthetic nature of the Ukrainian language provides a wealth of means for expressing evaluative meanings through number forms, while the analytical English language demonstrates specific lexical and grammatical innovations. Analysis of mechanisms that form evaluative meanings is relevant for further understanding the influence of grammatical categories on axiological processes in speech and their role in the linguistic worldview.*

The purpose. *The aim of the research is to analyze the category of number in nouns in Ukrainian and English languages, particularly its axiological potential, through establishing the connection between number forms and their ability to model evaluative meanings.*

The methods. *Among research methods, we distinguish traditional general scientific methods, primarily descriptive, which allows generalizing material, presenting and forming conclusions; methods of analysis and synthesis are used to present author's intentions regarding the raised issues; induction, which allows formulating conclusions based on principles underlying the proposed theoretical approaches; deduction, aimed at selecting key theoretical postulates and understanding them in the context of a comprehensive theory review. Among special linguistic methods, we actualize the interpretative method and contextual analysis, as well as comparative-contrastive method, which are projected onto understanding collected theoretical information, linguistic and speech facts. The study used artistic and journalistic texts and modern internet discourse.*

Main results of the study. *The category of number in Ukrainian has a more developed system of form-building, providing a wider spectrum of expressing evaluative meanings compared to English. In Ukrainian, axiological grammaticalization mechanisms include constructing plural forms for single objects (hyperbolic plural), generalizing plural, and using number forms in phraseology to convey negative connotations or irony. In English, there is a specific tendency to form evaluative meanings through the transition of countable nouns into singularia tantum and the use of plural suffix -s with new semantic connotations characteristic of slang.*

Originality. *The originality of the article lies in the systematic analysis of the noun number category in Ukrainian and English through its axiological potential, which has remained insufficiently studied. The study for the first time examines number forms as a factor in modeling evaluative meanings, focusing on mechanisms of grammaticalization of the evaluation category in both languages. The comparative approach allows identifying unique features of synthetic Ukrainian and analytical English, as well as determining common and different ways of expressing value orientations, which ensures novelty and practical significance of the research.*

Conclusions and specific suggestions of the author. *It is shown that the category of number is a universal means of modeling grammatical evaluative meanings, depending on morphological features of each language system of the compared languages. The obtained results correlate with studies by Ukrainian and foreign scholars who emphasize the role of morphology in forming pragmatic meanings. Further research can be directed at studying number forms in functional styles, their influence on speech acts, and analysis of other grammatical categories in the context of their axiological potential. The importance of a comprehensive approach to studying the category of number is proven, contributing to deepening knowledge about linguistic mechanisms of forming value meanings and their role in communicative practices.*

Key words: *linguistic axiology, grammar of evaluation, morphology, category of evaluation, evaluative meaning, noun, category of number.*

Надійшла до редакції: 25.08.2024

Прийнято до друку: 15.10.2024